

Derleyenler
ÖZGÜR EMRAH GÜREL
TANIL BORA
Kemalizmin Solu
Aydınlanmanın Sağı

İletişim Yayınları 3701 • Politika Dizisi 266
ISBN-13: 978-975-05-3992-3
© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR İsmet Melenag zı
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Berfin İnan

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mucellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyenler

ÖZGÜR EMRAH GÜREL - TANIL BORA

Kemalizmin Solu Aydınlanmanın Sağı

Post-Post-Kemalizm Tartışmaları

İÇİNDEKİLER

Giriş: Kemalizm(leri) “Bırakmak” veya “Eleştirinin Eleştirisinin Eleştirisi” ÖZGÜR EMRAH GÜREL - TANIL BORA	7
Sol Kemalizmin İkilemleri ÖZGÜR EMRAH GÜREL	17
Post-Kemalizm Çeşitlemelerinden Antidemokratik Bir Rejimin Tükenmeyen Potansiyelini Anlamaya Geçiş REYHAN ÜNAL	55
Bilimden Topluma: Post-Post-Kemalizmin Siyasi Eleştirisi ve Sivil Atatürkçülük ÖZGÜR Umut BAZ	75
Türkiye’nin Toplumsal Cinsiyet Rejimi, Kadın Hakları ve Feminist Tarihyazımı: Post-Post-Kemalizm Tartışmasının Düşündürdükleri SELİN ÇAĞATAY	97
Devletçilik Sadece Bir İktisat Politikası Değildi AHMET İNSEL	129

Kürt Meselesini Paranteze Almak ÖZGÜR SEVGİ GÖRAL.....	139
Sol Kemalizme Hâlâ Neden Bakıyor?: 1980'den Erken 2000'lere KEREM ÜNÜVAR.....	155
Solda Post- veya Anti-Kemalizm: “Sol Liberallere” mi Mahsus? TANIL BORA	173
Mekânsal Körlük: Kemalizmden Post-Post-Kemalizme Türk Görsel Kültüründe Arap Coğrafyası İLKİM OKYAR.....	187

***BİRİKİM*'DEKİ TARTIŞMA**

Yeni Bir Paradigmayı Beklemek ya da Tarihsel Sosyolojinin İlhamı ÖMER TURAN.....	221
Post-Kemalizm ya da “Eleştirel-Olmayan Eleştiri”nin Eleştirisi LEVENT KÖKER.....	247
Kemalizm, Post-Kemalizm, Reel-Kemalizm, Post-reel Kemalizm MENDERES ÇINAR	267
Bir Defa Daha Post-Post-Kemalizm: Eleştiriler, Cevaplar, Düşünceler İLKER AYTÜRK.....	283
YAZARLAR.....	323

Giriş: Kemalizm(leri) “Bırakmak” veya “Eleştirinin Eleştirisinin Eleştirisi”

ÖZGÜR EMRAH GÜREL - TANIL BORA

2022’de yayımlanan ve o zamandan beri dört baskı yapan *Post-Post-Kemalizm - Türkiye Çalışmalarında Yeni Arayışlar*¹ kitabı, Türkiye’de gerek bereketi gerekse usulü-adabı bakımından pek övünemeyeceğimiz siyasal-ideolojik tartışma kültüründe, şükredeceğimiz bir yol açtı. Hem Kemalizmin hem anti-Kemalizmin mirasını titizlikle elekten geçirmeye fırsat verdi.

Post-post-Kemalizm çıkışı, özetle, “post-Kemalist paradigma”nın bize bir şeyler öğrettiği ve bir şeyler kazandırdığı kabulünden başlıyordu. Darbeciliğin, tepeden inmeciliğin, vesayetçiliğin, elitizmin, atavizmin sorgulanması; ‘âcilci’-pragmatist bir modernizm anlayışının sorunlarını görmek; Aydınlanmanın kaynağındaki eleştirel akli tıkayan katılaşımların farkına varmak (laiklik anlayışından pozitivizme); Batıcı veya oryantalist bir tutumla (ama onunla beraber anti-emperyalizm suretinde bir Batı huncunu ve oksidentalizmi de!), milliyetçi-ulusalçı koşullanmalarla ve tehdit algılarıyla yüzleşmek, tabii bu arada milli homojenlik tesisine dönük kırımları ve sistematik ayrımcılıkları bir kez daha hatırlatmak, bunların ilk akla gelenleridir.

1 İlker Aytürk ve Berk Esen (der.), *Post-Post-Kemalizm - Türkiye Çalışmalarında Yeni Arayışlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2022.

Şimdi, bu kazanımları, bu 'aklı' geliştirmek, orada yani post-veya anti-Kemalizmde takılı kalmamayı, onu bir takıntıya dönüştürmemeyi gerektiriyordur, post-post-Kemalist teklife göre. Öğrenme süreçlerinin tarihsel olarak topluları dönüş-türebileceği gerçeğine yüz çevirmemek gerekiyordu.

Bu gereğin bir faslı, Kemalizmin sorgulanmasında tecrübe edilen eleştirel kavramları ve değerleri, bunların Kemalizmle mukayyet ve ona has olduğu zannından çıkararak, 'bütün satha' yaymaktır. Bu fasılda post- veya anti-Kemalizme getirilen yaygın eleştiri, Kemalistlere boca edilen ithamlardan, 'sağın' esirgenmiş olmasıdır. Bu arada, elbette sağı hiç de kollamamış olan Kemalizm eleştirilerinin hakkını da teslim etmek gerekir.

Bu fasla bir parantez açalım... Sağın anti- veya post-Kemalizmini çözümlemek, bu tartışmaların ayrı bir branşını teşkil edebilir. "Türk solunu" hep yabancı, "milletin değerlerine uzak", Batı hayranı, halka tepeden bakan robot resmiyle Kemalizmle özdeşleştiren ve ne yapsa ondan arınamayacağına sevinçle inanan bir siyasî psişe var orada. Zaten solu fıtratın Kemalizmle mukayyet saymak, sağın nassı gibidir. Kemalizme kahretmekle sola kahretmenin kalıpları kolaylıkla aynılaşabiliyor. Mesela, sağın anti- veya post-Kemalizminin, Kemalizmi tanımlayışının, olmazsa olmazlarından birinin "toplum mühendisliği" mefhumu olduğu, malûm. Bu mefhum karşısındaki teyakkuz, -yurtta ve cihanda sağ iktidarların kendi devasa toplum mühendisliği icraatları yürütüyor olmalarındaki riyakârlık, ayrı bahis-, her türlü *toplumu değiştirme* iddiasına, özlemine, çabasına karşı bekçilik ediyor. Wendy Brown da bu konuya işaret ederek, eşitliği temine, adaletsizliği gidermeye dönük sosyal devlet siyasetini "toplumsalın zor yoluyla iktidar uygulaması ile özdeşleştiren" demagojiyi, neoliberal siyasetin bir marifeti olarak görür.² Kıscası, solun Kemalizm eleştirisinin, sağın Kemalizm eleştirisinin-eleştirisini de içermesi gerekir.

Post-post-Kemalist eleştiriye geliştirmenin ikinci faslı, doğrudan buna bağlıdır: Kemalizme atfedilen arıza ve cürümlerin

2 Wendy Brown, *Neoliberalizmin Harabelerinde*, çev. Bülent Doğan, Metis Yayınları, İstanbul, 2021, s. 50-51.

ne kadarı, –hepsi mi–, Kemalizmin icadı idi? Ne kadarı zamanın ruhunun eseri idi? Kemalizmin kendisinin benzersiz olduğuna dair zehabının, Kemalizm eleştirince de aynen paylaşmasında zaten büyük bir sorun yok mu? Bilhassa uluslararası mukayese babında...

Zira Kemalizmin, kendisi hakkındaki *biriciklik*, *asallık* (fundamental nitelik) ve *bize-mahsusluk* iddiasına Kemalist-olmayanları da inandırmaktaki başarısı, evrensel kavramlar etrafındaki tartışma ve arayışı, salt Kemalizm üzerine didişmelere kıştırabiliyor. Devam edersek; Kemalizme özgülenen sorunlar aslında, umumi ‘siyasî kültürümüzün’ ve şu meşhur ezeli-ebedî ‘devlet geleneğimizin’ maslahatı olamaz mı? Kemalizm, resmî ideolojinin ve devlet aklının muvakkat bir kisvesinden veya muhtelif görünüşleri arasında bir görünümü olarak (da) düşünülebilir mi? Kemalist ideoloji son kertede modernizm içerisindeki sağ yorumlarından biri olarak da okunamaz mı?

Tabii bu soruları, hep Kemalizmin ‘boş gösteren’ kapasitesiyle birlikte düşünmeyi ihmal etmemeli – ki Kemalizm tamamen de ‘tesadüfleşmesin’, müphemleşmesin. Aksine, Kemalizmin hangi tarihsel momentler içinde yeni anlamlar kazandığı berraklaşabilsin.

Post-post-Kemalist eleştiriden murat edilen üçüncü fasıl da, Kemalizm soy ağacı içinde toptancılıktan kaçınmak, ayrı daları tefrik edebilmektir. Felsefi olarak “Bir”e veya “Tek”e olan modern itirazlar, Kemalizm eleştirisinde neden görmezden geliniyor? Sözgelimi Recep Peker’le Hasan Âli Yücel’i, Turan Güneş’le Turhan Feyzioğlu’nu veya Erdal İnönü ile Deniz Baykal’ı ayırt edebilmek. Bununla paralel bir şekilde, Kemalist düşünce geleneği içerisindeki süreklilikleri takip edebilmeyi de unutmamak gerekiyor. Örneğin, Şevket Süreyya Aydemir’den Doğan Avcıoğlu’na, Niyazi Berkes’ten Zafer Toprak’a, Tarık Zafer Tunaya’dan Mümtaz Soysal ve Bülent Tanör’e uzanan düşünce geleneğindeki devamlılıklara işaret ediyoruz.

*

Peki *Post-Post-Kemalizm* kitabı, eleştirinin eleştirisini bu yönde geliştiren bir etki yarattı mı ya da ne kadar yarattı?

Kitabın ve kavramın yaygın alımlanma veya kullanım biçimine dair izlenimlerimiz, buna olumlu bir cevap vermeyi güçleştiriyor. Yaygın alımlama biçimiyle kastettiğimiz, post-post-Kemalizmin, kaba özetle, Kemalizmin ihyası ve ona yönelik eleştirilerin geçersizliği olarak anlaşılmasıdır. İki eksinin bir artı etmesi gibi, iki “post”, eleştiriyi sıfırlamıştır sanki! Post-Kemalist diye tanımlanan literatür toptancı bir genellemeyle sanki hiçleştirilecek, açtığı sorgulamanın kapıları hiç açılmamış gibi kapanacaktır! Ki zaten, post-Kemalist literatürün tarihyazımını sarsan, devrimcileştiren katkıları ile, bu katkıyı bayağılaştırma derecesinde basitleştirerek indirgeyen, araçsallaştıran, basbayağı istismar eden siyasal kullanımları arasındaki açığı gözetmemek veya kolayca unutmak, post-post-Kemalizmin bu (Kemalist) alımlamasında temel bir zaafıdır.³ Bu alımlama tarzında, bu versiyonunda post-post-Kemalizm, aslında kendi eleştirisinin içeriğini basitleştirir, geneller ve anlamsızlaştırır.

Elbette “post” ön ekinin ‘fıtratında’ bu iki-yanlılık vardır. “Post”, bilindiği gibi, bir şeyin *sonrasını* ifade eder. Doğrudan doğruya bir reddiyeyi değil, içererek ve dönüştürerek aşmak olarak da anlayabiliriz bunu. Herhangi bir akımın-düşüncenin-olgunun değil, belirli bir akımın-düşüncenin-olgunun sonrasındır çünkü söz konusu olan. Demek, evveliyatı oradadır, çıkış noktası odur, hatta belki hâlâ bir ayağı oradadır. Aslında diyalektik felsefe geleneğinin emektar “eleştirinin eleştirisi” terimine de başvurabiliriz “post” ve “post-post” yerine... Beri yandan, bütün “post”lu kavramlarda, çubuğun kırılırcasına bükülebildiğini de görürüz. Bu yorumda “post”, ön eki olduğu akımı/düşünceyi/olguyu iptal etmiş, bitirmiştir, büsbütün başka bir şeye geçilmiştir. Post-modernizmi hâlâ bir modernizm olarak, modernizmin yeni sürümü gibi düşünmeye yatkın

3 Doğan Gürpınar, yakın dönemin siyasal tartışmalarını analiz ederken, bu noktanın hakkını verir. Bkz. *Zincirli Hürriyet Diyarında*, Telemak, İstanbul, 2025, s. 488.

olanlar olduğu gibi, onu modernizmin tamamen geride bırakılması ve yadsınması olarak anlamaya yatkın olanlar da vardır.

Kuşkusuz, post-post-Kemalizmin, Kemalizmi eleştirilerden masun kılarak restore etme çağrısı gibi anlaşılmasında, AKP iktidarının etkisi belirleyici. Bu iktidarın yol açtığı kurumkırım ve medeniyet kaybı, kurduğu tahakküm, bu arada bizzat Kemalizmi damgalamak üzere kullanageldiği –başta az evvel belirttiğimiz gibi “toplum mühendisliği” olmak üzere– iktidar tekniklerini tepe tepe kullanması, bir tür *status quo ante* (önceki statüko) özleminin yeşermesine yol açtı. Reel eski-statükonun ne olduğunu düşünmeyen, Türkiye’nin 1980’lerinin ve 1990’larının ağır sorunlarını hesaba katmayan (genç nesiller için bu daha kolay!), tepkisel bir özlemdir bu. 80’ler, 90’lar diyoruz ama, AKP iktidarının (ve indirgenmiş özetiyle post-Kemalist paradigmanın) Erken Cumhuriyet’i “bütün kötülüklerin anası” gibi resmetmesine tepkiyle, Erken Cumhuriyet’e veya “Atatürk devri”ne dair tasavvurlar, bir yitik altın çağ gibi benimsenebiliyor. (Asıl muhayyel *status quo ante*, budur aslında.) Atatürk imgesi, iktidara tepkinin “genel” ve meşru bir simgesi olarak mazhar olduğu ilgi de bununla bağlantılı. Post-post-Kemalizmin bu şartlardaki alımlaması, sahiden iki eksinin bir artı ettiği bir işlem olabiliyor.

Nitekim sağdaki yorumlar, terimi ve tartışmayı topyekün ve tastamam Kemalizmin ihyasına indirgeme eğilimindedir. Komploculuđa da meyleden gnostikvari söylemleri bir kenara bırakarak sadece ciddi bir yoruma atıfla, Mustafa Erdoğan, “mahcup Kemalistlerin” yeni dili olarak tanımlar, mesela.⁴

Kavramın –aslında mahcubiyetsiz!– bir Kemalist alımlaması olduğu doğrudur; fakat bu indirgemenin, post-post-Kemalizm tartışmasının olanaklarına haksızlık olduğunu düşünüyoruz. Post-post-Kemalizm tartışması, post-Kemalist eleştirideki hamlıkları, yüzeysellikleri, indirgemecilikleri, toptancılıkları aşarak eleştirip geliştirmek yönünde işlemeli. Yoksa kendisi bir yüzeyselleştirme, bir indirgeme hamlesine, bir

4 Bkz. Mustafa Erdoğan, <https://oad.org.tr/yayinlar/mahcup-kemalistlerin-post-kemalizm-kurgusu/> (30 Mart 2026).

toptancılığa dönüşür. Elinizdeki derleme, post-post-Kemalizm tartışmasında çubuğu bu yöne doğru bükme amacıyla hazırlandı. Bu amaçla, 1970'lerin literatürünün diliyle söylersek, bir eleştirinin-eleştirisinin-eleştirisidir!

Kemalizmi en nihayetinde Türk-Osmanlı modernleşmesinin radikal bir eleştirisi olarak okumak ve bu açıdan bir kopuşa işaret ettiğini söylemek mümkün. Niyazi Berkes'in "ikiye bölünme"⁵ olarak tanımladığı sistemin Aydınlanma felsefesi doğrultusunda yeniden şekillendirilmesi bu radikal tutumun bir sonucu olarak görülebilir. Şüphesiz rasyonel olanın geleneği akıldışı olarak tanımlaması ve modern akılı bilimselliğin en yetkin aşaması olarak kurumsallaştırması, Aydınlanma düşüncesinin en kritik savlarını oluşturuyor. Bu açıdan 1950 sonrası Kemalist yorumların neredeyse tamamında modern aklın kuruculuğuna işaret edilmesi şaşırtıcı bulunmamalı. Modern aklın temsil ettiği bilimsel, ahlâki ve estetik alanların her birinin Cumhuriyet'in kuruluş aşamasında oynadığı etkin rol düşünülecek olursa, Kemalist ve post-Kemalist analizlerin neredeyse hepsi bir "etik-yaşam" düşüncesinden hareketle rejimin hukuki, iktisadi ve politik kurumlarını hangi ilkeler eşliğinde inşa ettiğine odaklanır.

Öte yandan Kemalist modernliğin eleştirisi Aydınlanmanın anti-demokratik öğelerini açığı çıkarması açısından kritik bir kapıyı aralıyor. Şayet Aytürk ve Berk'in önerdiği şekliyle "post-post-Kemalizm" kavramı bu eleştirel geleneğin yeniden ve radikal bir biçimde yorumlanması olarak düşünülebilirse, o zaman post-Kemalizmin Erken Cumhuriyet dönemine ilişkin savlarının bütünüyle yanlış değil ama eksik olduğunu ve Cumhuriyet'in ikinci yüzyılının "eleştirinin eleştirisinin eleştirisi" olarak da adlandırabileceğimiz bir felsefi soruşturmanın ufkunu içerisinde yeniden tartışılabilmesini iddia edebiliriz.

Tekçi rasyonalizmden çoğulcu bir akılcılığa, denetlenmiş bir özgürlük anlayışından katmanlı bir özgürlük kavramına, zümrelere yaslanan organik ve korporatist devlet anlayışından

5 Niyazi Berkes, *Teokrasi ve Laiklik*, 3. baskı, Yapı Kredi Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, s. 65.

çok kimlikli ve çok sınıflı bir sivil toplum söylemine ve kapitalizmin neden olduğu toplumsal patolojilerin aşılmasında kamu hukukunun sınırlarının ötesine uzanan demokratik kamusalığa işaret eden bir eleştirinin post-metafizik yorumlarına yönelmek, Cumhuriyet'in çoğulcu yapısını kavrayabilmek adına kritik bir ufku önümüze açabilir. Bu açıdan, Türkiye Çalışmalarında felsefi bakımdan oldukça kısıtlı ve yüksek düzeyde polemik barındıran post-modernizme yönelik eleştirilerin yeniden ve çok daha ayrıntılı bir şekilde çalışılması, bizi Cumhuriyet tarihi analizlerinde “sınıf-kimlik”, “akıl-gelecek” veya “Doğu-Batı” gibi kısır ikiliklerin ötesine taşıyabilir.

Paradigmanın zayıflatılması olarak tanımlanabilecek bu “tarihsel nominalizm,”⁶ Kemalizmin aşılmasını değil fakat belki de “Kemalizm” kavramının artık tümüyle geride bırakılmasını önerebilir mi? CHP'nin *Akgünlere* adlı 1973 seçim bildirgesinin 234 sayfalık metninde Atatürk/Atatürkçülük/Kemalizm adının sadece bir defa geçmesini –“CHP kurucusu Atatürk'ün ‘Yurtta barış dünyada barış’ ilkesini dış politikada temel kural olarak benimser...”– bunun “tarihsel” bir örneği sayamaz mıyız? Bu açıdan 70'lerde CHP, Atatürk'e bağlılığını bırakmış veya anti-Kemalist olmuş değildi ama *mesele Kemalizmin ötesinde düşünebilmektir belki de!*⁷

Cumhuriyet'in ikinci yüzyılı açısından asıl mesele “sosyal, çoğulcu ve demokratik bir toplumsallığın nasıl kurulacağı” sorusu etrafında örülecekse, o zaman Türkiye Çalışmalarında hâlâ kapsam alanı oldukça geniş sol-Kemalist ve post-Kemalist yorumların her ikisinde de tanıklık ettiğimiz “sözcük dağarcığını” tamamıyla yeni “sözcük dağarcık”larıyla değiştirmek bahsi geçen kısır döngüyü aşmamız adına bir ilk adım olarak düşünülmez mi? Yukarıdaki sayfalarda ana hatlarıyla dile getirilen böylesi bir çoklu kavramsallaştırma çabasının hem tarihsel hem de hermeneutik açıdan Kemalizmin ötesinde “de-

6 Richard Rorty, *Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma*, çev. Mehmet Küçük ve Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 17.

7 İlgili tartışma için ayrıca bkz. Tanıl Bora, *Cereyanlar*, İletişim Yayınları, 2017, s. 581-587.

mokratik Cumhuriyet” tartışmasına açılan post-paradigmatik bir okumaya işaret edebileceği kanısındayız. Wendy Brown’un tarihten çıkan politika olarak adlandırdığı bu yeni adlandırmanın belki de Aytürk’ün umut ettiği “*thick description*”a⁸ dayanan yeni araştırmalar” yerine daha zayıf/inceltilmiş bir “inci avcılığına” yönelmesi ve Cumhuriyet tarihi içinde birikmiş şiddet tortusunu bir ölçüde azaltması beklenebilir.⁹

Çalışmamız, “eleştirinin-eleştirisinin-eleştirisini” olarak adlandırılabilir bu kuramsal yaklaşımın Kemalist ve post-Kemalist ikiliği aşmak yerine, Aytürk ve Esen’in açtığı çerçeveyi takip ederek, postmodern zamanlarda Cumhuriyet’i post-paradigmatik bir çerçeve ekseninde düşünmeye davet ediyor. Cumhuriyet’in ikinci yüzyılında böylesi bir “negatif diyalektiğin” ve “hermeneutik ütopyanın” devreye sokulması neden eleştirel tahayyülün dışında tutulsun? Sonuç olarak tarihin revizyonist yeni yorumları açısından “post-post-Kemalizm” anlatısı radikal bir demokrasi inşasının postmodern dünyadaki sorgulamamıza seslenen bir anahtar neden olmasın? Post-post-Kemalizm belki de ilk kez Kemalizm kavramının tamamıyla bırakılmasına/tedavülden kaldırılmasına yönelik yepyeni düşünme pratiklerinin önünü açmış olamaz mı? Böylesi bir soruşturma, Kemalizmin makro anlatısına yönelik çok daha çoğulcu bir yorum denemesinin ilk adımı olarak niçin yorumlanmasın?

Bu açıdan, “post-post-Kemalizm” kavramını sadece bir terim olarak düşünmek yerine, Cumhuriyet’in ikinci yüzyılına yönelik eleştirel bir okuma pratiğinin ilk adlandırma girişimi olarak yorumlamak bizim adımıza önemli gözüküyor. Kemalizmin kuruculuğu ve koruyuculuğu arasına sıkışan içkin normatif imkânların bu hermeneutik bakışla yeniden değerlendirilmesi, Cumhuriyet’in Aydınlanma projesinin sağcı köklerinin daha berrak bir şekilde tanımlanmasına ve geçen yüz-

8 Kemalizmi oldukça soyut, genel ve neredeyse tarih-üstü bir betimleme olarak anlamaktan vazgeçiş.

9 Wendy Brown, *Tarihten Çıkan Siyaset*, çev. Emine Ayhan, Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s. 22-24.

yılda Türkiye Çalışmalarına damgasını vurmuş olan Kemalizm ve post-Kemalizm arasındaki gerilimin aşılmasına yönelik bir iddia da bulunabilir.

*

Post-post-Kemalizm kitabıyla ilgili bir tartışma, *Birikim* dergisi sayfalarında sürmüştü. Menderes Çınar, Levent Köker ve Ömer Turan'ın kitaptaki yaklaşımı eleştiren makalelerine, bu derlemede yer verdik. İlker Aytürk'ün yine *Birikim*'de bu eleştirilere yazdığı cevabı makale de elinizdeki derlemede yer alıyor. Daha önce yayımlanmış bu dört makaleyi, kitapta ayrı bir bölüm olarak ayırdık. Bu kitap için yazılmış dokuz özgün makale, diğer bölümü oluşturuyor.

Daha önce yayımlanmış bu dört makaleyi, kitapta ayrı bir bölüm olarak ayırdık.

Derlememiz için yazılmış dokuz özgün makale, diğer bölümü oluşturuyor. Özgür Umut Baz, Tanıl Bora, Selin Çağatay, Özgür Sevgi Göral, Özgür Emrah Gürel, Ahmet İnel, İlkin Bülke Okyar, Reyhan Ünal ve Kerem Ünüvar bu ikinci bölümün denemelerini kaleme aldılar. Bu incelemelerin ortak keseni, post-post-Kemalizm kavramının önerdiği eleştirel çerçeveyi akılda tutarak Cumhuriyet'in ikinci yüzyılına yönelik çoğulcu, demokratik ve eleştirel bir hat önerebilme çabasıdır.